

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 34 (2016)

Ανισότητες

Μαρία Μπουτζέτη (επιμ.), Εκλογές 2015. Η σύγκρουση. Τα εργαλεία της σύγκρουσης. Μετά τη σύγκρουση

Λεωνίδα Τέλιος

doi: [10.12681/sas.10257](https://doi.org/10.12681/sas.10257)

Copyright © 2016, Λεωνίδα Τέλιος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τέλιος Λ. (2016). Μαρία Μπουτζέτη (επιμ.), Εκλογές 2015. Η σύγκρουση. Τα εργαλεία της σύγκρουσης. Μετά τη σύγκρουση. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 34, 208–211. <https://doi.org/10.12681/sas.10257>

Μαρία Μπουτζέτη (επιμ.), *Εκλογές 2015. Η σύγκρουση. Τα εργαλεία της σύγκρουσης. Μετά τη σύγκρουση, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, Αθήνα 2015, 120 σελ.*

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ της 25ης Ιανουαρίου 2015 έχουν ήδη κατακτήσει μια ξεχωριστή θέση στη σύγχρονη ελληνική πολιτική ιστορία. Η νίκη ενός κόμματος της ριζοσπαστικής Αριστεράς έρχεται να επιβεβαιώσει τις βαθιές μεταβολές που συντελούνται στην πολιτική σκηνή από το 2009 και οδήγησαν κατ' αρχάς στην κατάρρευση του κομματικού συστήματος της Μεταπολίτευσης στις εκλογές του Μαΐου 2012. Η εκλογική αναμέτρηση, στην οποία αναφέρεται το βιβλίο, όπως πιθανώς και η επόμενη, που στο μεταξύ έχει συντελεστεί, θα οδηγήσουν σε πλειάδα δημοσιεύσεων και ερευνών. Η συγκεκριμένη μικρή έκδοση—πρόκειται για τα πρακτικά μιας ημερίδας που οργανώθηκε ένα μήνα μετά τις εκλογές του Ιανουαρίου 2015—έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον διότι καταγράφει τη δυναμική του αποτελέσματος λίγες εβδομάδες μόνο μετά την έναρξη της διακυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ και ενώ το μεγάλο διακύβευμα της ανατροπής των πολιτικών λιτότητας αλλά και ο κίνδυνος εξόδου της χώρας από την Ε.Ε. βρισκόνταν σε πλήρη ανά-

πτυξη. Η έκδοση, που περιλαμβάνει συνολικά 18 κείμενα, αποτελεί χρήσιμο υλικό, καθώς οι εκτιμήσεις που εμπεριέχονται εκφράστηκαν στο ακόμη αδιαφανές περιβάλλον των πρώτων εβδομάδων της νέας διακυβέρνησης.

Στο βιβλίο αναλύεται η στρατηγική των δύο κύριων διεκδικητών της εξουσίας ως μια εκ μέρους τους διπλά λανθασμένη ανάγνωση της πραγματικότητας (Π. Τσίμας). Το πραγματικό γεγονός πάνω στο οποίο οργανώνονται οι δύο λαθεμένες αναγνώσεις είναι ότι την άνοιξη του 2014 η Ελλάδα ξαναέβγαине στις αγορές. Η λάθος ανάγνωση από την τότε κυβέρνηση ήταν ότι θα μπορούσε να χτίσει ένα εκλογικό αφήγημα επιτυχίας. Και η λάθος ανάγνωση του ΣΥΡΙΖΑ ήταν ότι η επιτυχία ενός τέτοιου αφηγήματος θα μπορούσε να του στερήσει τον δρόμο προς την εξουσία. Κατά τον συγγραφέα ωστόσο η επιστροφή σε μία κατάσταση οικονομικής ομαλότητας θα ενίσχυε τον ΣΥΡΙΖΑ, καθώς θα αφαιρούσε την αίσθηση του φόβου από το κρίσιμο κομμάτι των ψηφοφόρων που το 2012 δεν τον επέλεξε διαπνεόμενο ακριβώς από το αίσθημα του φόβου. Λανθασμένη ήταν επίσης η ανάγνωση του αποτελέσματος των Ευρωεκλογών. Από τη μία η Νέα Δημοκρατία, αντί να υποβαθμίσει την ψήφο στις Ευρωεκλογές σε μία απλή

έκφραση διαμαρτυρίας, την πολιτικοποίησε εγκλωβιζόμενη στον πανικό της ήττας. Από την άλλη ο ΣΥΡΙΖΑ, αντί να εκλάβει το αποτέλεσμα των Ευρωεκλογών ως επιβεβαίωση της δυναμικής του, πανικοβλήθηκε από το σχετικά χαμηλό του ποσοστό του δημιουργώντας ένα κλίμα πόλωσης και σκανδαλογίας. Όσον αφορά το ιδιαίτερο υπόβαθρο των εκλογών του Ιανουαρίου 2015, επισημαίνεται η ιδιαίτερη συγκρουσιακή του διάσταση (Λ. Κουσούλης). Το ελληνικό πολιτικό σύστημα από το 1974 μέχρι και το 2009 εμφάνιζε μία σταθερή γραμμική πορεία, χωρίς ιδιαίτερες αναταράξεις και ρήξεις. Αυτή η σταθερότητα αρχίζει να μεταβάλλεται από το 2009, οπότε και ξεκινά μια νέα πορεία, με πρώτο και κύριο σταθμό τις εκλογές του Μαΐου 2012. Υπ' αυτήν την έννοια στις πρώτες εκλογές του 2015 δεν αποτυπώνεται απλώς μια σύγκρουση, αλλά αναδεικνύεται η σταθεροποίηση της μεταβολής που ξεκίνησε το 2012.

Περνώντας από τα κόμματα και το κομματικό σύστημα στους εκλογείς, στο βιβλίο παρουσιάζεται ένα ενδιαφέρον ερμηνευτικό σχήμα για την εκλογική και πολιτική συμπεριφορά των πολιτών (Δ. Μαύρος). Σύμφωνα με αυτό υπήρξαν δύο μεγάλα διλήμματα την περίοδο της κρίσης. Το πρώτο ήταν ανάμεσα στην επι-

λογή «πείθομαι» ή «εμπιστεύομαι». Στην αρχή οι πολίτες επιθυμούσαν να ενημερωθούν για τα οικονομικά στοιχεία και τα δεδομένα γύρω από την κρίση. Η δυσκολία όμως κατανόησης και ερμηνείας των αιτιών της κρίσης οδήγησε στο να αναζητήσουν πρόσωπα τα οποία μπορούσαν να εμπιστευτούν για την κατανόηση όλων όσων άλλαζαν τη ζωή τους. Η κατάληξη του πρώτου διλήμματος ήταν να δίνεται μεγαλύτερη αξία όχι στο τι έλεγε κάποιος, αλλά στο ποιος το έλεγε. Το δεύτερο δίλημμα ήταν ανάμεσα στα δύο υφολογικά σχήματα που υιοθέτησαν τα δύο μεγαλύτερα κόμματα. Στη μία περίπτωση έχουμε το ύφος του πατέρα, δηλαδή έναν πολιτικό λόγο με γωνίες και σγκωμένο το δάχτυλο, ενώ στην άλλη έναν πολιτικό λόγο σμιλευμένο, όπως της μητέρας, και με τάση δικαιολόγησης των λαθών. Ανάμεσα στα δύο αυτά υφολογικά μοντέλα οι πολίτες έδειξαν να προτιμούν το δεύτερο. Επιπλέον η κοινή γνώμη πριν από τις εκλογές δεν έθετε ως βασική προτεραιότητα την κατάργηση του Μνημονίου, αλλά τις αλλαγές στο πολιτικό σύστημα. Είναι σημαντικό μάλιστα ότι αυτές τις αλλαγές οι πολίτες μπορούσαν να τις αντιληφθούν μόνο μέσα από αλλαγές σε πρόσωπα, όπως με σαφήνεια αποτυπώθηκε στις εκλογές της 25ης Ιανουαρίου 2015.

Επισημάνσεις για τη συμπεριφορά των εκλογέων (Π. Σταθόπουλος) κάνουν λόγο για πλήρη αποταύτιση ψηφοφόρου και κόμματος από το 2012 και μετά. Ο πολύ υψηλός αριθμός μετακίνησης ψηφοφόρων από κόμμα σε κόμμα, που έφτασε το 60% το Μάιο του 2012, δείχνει τη διάσπαση κάθε κανονικότητας και την ανάδυση σε κάθε εκλογική αναμέτρηση μιας ad hoc ψήφου, ενώ αυξάνεται και ο αριθμός των πολιτών που συστηματικά απέχουν από κάθε εκλογική διαδικασία.

Στις αναλύσεις του βιβλίου η εκλογική ρητορική εξετάζεται έτι περαιτέρω (Ε. Βαρδουλάκης). Επισημαίνεται ότι το 2014 υπήρξε μία διπλή επιστροφή στο παρελθόν: από τη μία είχαμε τη διαίρεση Μνημόνιο/αντι-Μνημόνιο και από την άλλη μία εμφωλοπολεμική ρητορική. Όσον αφορά τη στρατηγική των δύο διεκδικητών της εξουσίας, η Νέα Δημοκρατία ακολούθησε λάθος καμπάνια: θεώρησε δηλαδή ότι υπάρχει μεγάλο ακροατήριο στα δεξιά της και επομένως μπορούσε με την υιοθέτηση ενός πιο δεξιού πολιτικού λόγου να το κερδίσει. Παράλληλα συνέχισε τη ρητορική του success story, θολώνοντας με αυτόν τον τρόπο το στίγμα της. Από τη δική του πλευρά ο ΣΥΡΙΖΑ υιοθέτησε στην προεκλογική περίοδο μια καθησυχαστική ρητορική χαμηλών τό-

νων. Με άλλα λόγια προσπάθησε να καθησυχάσει την κρίσιμη μάζα των ψηφοφόρων πείθοντάς τους ότι μία ενδεχόμενη νίκη του στις εκλογές δεν θα σήμαινε διατάραξη της ροής της ζωής τους, αλλά θα συνιστούσε τομή στη συνέχεια. Έμφαση δίνεται και τα προεκλογικά σποτ των κομμάτων (Κ. Μαρτζούκος). Το πρόβλημα στρατηγικής της Νέας Δημοκρατίας προκύπτει από τα σποτ του κόμματος. Από αυτά αναδύεται μια κατάσταση αμφιθυμίας ανάμεσα στον φόβο και την προοπτική. Τα προεκλογικά σποτ του ΣΥΡΙΖΑ βασίζονται σε μία μόνο λέξη, την ελπίδα, που αποτυπώνει και όλη τη στρατηγική του κόμματος. Στο κείμενο επισημαίνονται οι δυσκολίες του ΠΑΣΟΚ να ξεδιπλώσει τη στρατηγική του, η δυναμική που εμφάνιζε το Ποτάμι παρά τη μη επαρκή αφομοίωση του πολιτικού του λόγου από τους εκλογείς, ενώ λόγος γίνεται για την επικοινωνιακά επιτυχημένη προεκλογική εκστρατεία των Ανεξάρτητων Ελλήνων που κατάφεραν να αναστρέψουν το προεκλογικό κλίμα που καταγραφόταν στις δημοσκοπήσεις. Τέλος, το ΚΚΕ βάζει για πρώτη φορά το χιούμορ στα τηλεοπτικά του σποτ σπάζοντας την προηγούμενη αίσθηση μονολιθικότητας.

Τι είδους εκλογική αναμέτρηση υπήρξε εκείνη της 25ης Ια-

νοαρίου 2015 από θεσμική σκοπιά; Επισημαίνεται το ζήτημα της εργαλειακής χρήσης του Συντάγματος (Γ. Δρόσος), με το πρόβλημα της εργαλειακότητας να εντοπίζεται σε δύο περιπτώσεις. Η μία έχει να κάνει με την προεδρική εκλογή, όπου πιστεύεται ότι έγινε σωστή χρήση των συνταγματικών ρυθμίσεων με βάση την όλη παράδοση που έχει δημιουργηθεί. Η άλλη έχει να κάνει με τη συνταγματικότητα των μνημονιακών μέτρων, όπου το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε την πλειοψηφία τους ως συνταγματική, με το επιχείρημα ότι σε έκτακτες οικονομικές συνθήκες επιτρέπεται ο περιορισμός ενός ατομικού δικαιώματος.

Οι εκλογικές αναμετρήσεις που έλαβαν χώρα το 2015 θα μας απασχολήσουν και μελλοντικά. Στο βιβλίο εξετάζεται αν πρόκειται για εκλογές «κανονικές» ή «κρίσιμες» (Π. Παναγιωτόπουλος). Παρά το γεγονός ότι οι εκλογές αυτές ήταν κρίσιμες, δεν εκλήφθηκαν ως τέτοιες από το εκλογικό σώμα. Και αυτό έγινε για δύο βασικούς λόγους: ο πρώτος ήταν η κόπωση των πολιτών μπροστά σε μια χρόνια κατάσταση

κρίσιμότητας που έχει διαμορφωθεί: ο δεύτερος ήταν η σταδιακή αποκατάσταση από το 2014 μιας αίσθησης κανονικότητας τόσο στην οικονομία όσο και στη σχέση της χώρας με τους ευρωπαίους εταίρους της. Ήταν ακριβώς αυτή η αίσθηση που λειτούργησε έμμεσα ώστε να θεωρηθούν εκείνες οι εκλογές περισσότερο ως κανονικές παρά κρίσιμες. Η έννοια μιας αδιατάρακτης κανονικότητας ενισχύθηκε από τη αναδυόμενη αίσθηση βεβαιότητας κάποιας μετεκλογικής μεταστροφής και αποριζοσπαστικοποίησης του ΣΥΡΙΖΑ. Υπ' αυτή την έννοια η παρομοίωση του ΣΥΡΙΖΑ με το ΠΑΣΟΚ του 1981, η οποία εκπορεύθηκε μέσα από τον ίδιο τον ΣΥΡΙΖΑ, ενίσχυσε την εντύπωση της μη κρίσιμότητας των εκλογών.

Στο βιβλίο γίνονται εύστοχες επισημάνσεις που συμβάλλουν στην κατανόηση της πολιτικής σκηνής και προσφέρουν χρήσιμα εργαλεία για την ανάλυση των εκλογικών γεγονότων που ακολούθησαν λίγους μήνες μετά από την αναμέτρηση στην οποία αυτό επικεντρώνεται.

Λεωνίδα Τέλιος

